VEFAT EDEN DİN KARDEŞİMİZE KARŞI GÖREVLERİMİZ

Değerli Müminler!

Bugünkü sohbetimiz, ahiret yolcusunu uğurlarken ona karşı görevlerimizle ilgili olacaktır.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ الَّذ۪ى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَاِنَّهُ مُلَاق۪يكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ اِلٰى عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

"De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm muhakkak sizi bulacaktır. Sonra görünmeyeni ve görüneni bilene döndürüleceksiniz. O size yaptıklarınızı haber verecektir."[447]

Ölüm, her canlı için mukadder bir sonuçtur. Kaçmakla ondan kurtulmak mümkün değildir. Bununla beraber ölümü temenni etmek de tavsiye edilmemiştir. Peygamberimiz buyuruyor:

وَلاَ يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزْدَادَ خَيْرًا، وَإِمَّا مُسِيئًا
فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتِبَ

447 Cuma, 62/8.

"Sakın sizden hiç biriniz ölümü temenni etmesin. Çünkü o, hayır ve iyilik sahibi ise, yaşayıp iyiliğini artırması (ve Allah katındaki derecesini yükseltmesi) umulur. Eğer günahkâr bir kişi ise günün birinde tövbe ederek Allah'ın rızasını dilemesi beklenir."[448]

Müminin görevi ölümü hatırlamak ve ona hazırlıklı olmaktır. Ölüme hazırlanmak demek, her işini dürüst ve ölçülü yaparak ölüm sonrası Allah'a verilecek hesaba hazırlanmaktır. Bu da ancak Allah'ın emirlerine uymak ve yasaklarından sakınmakla mümkündür.

Yüce dinimiz, ölen bir din kardeşimizin hastalığından itibaren mezara konuncaya kadar ona karşı bize bir takım görevler vermiştir. Bu görevlerimizi hatırlatan bir hadisi şerifte Peygamberimiz şöyle buyurmuştur.

حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيتُ الْعَاطِسِ

"Müslümanın müslüman üzerinde beş hakkı vardır: Selâmı almak, hastayı ziyaret etmek, cenazeyi takip etmek, davete icabet etmek ve aksırana Allah merhamet etsin demektir."[449]

Zamanımız yetmeyeceği için, müslümanın müslüman üzerindeki bu beş hakkından sadece ikisi üzerinde duracağız. Bunlar, hastayı ziyaret etmek ve cenazeyi takip etmektir.

1. Hastayı Ziyaret Etmek

Yüce dinimiz sosyal yardımlaşmaya büyük önem vermiş, İslam'ın beş şartından birini buna tahsis etmiştir. Hasta ziyareti de bu sosyal yardımlaşmanın bir şubesidir. Peygamberimiz buyuruyor:

إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِى. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُودُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ. قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ عَبْدِى فُلَانًا مَرِضَ

448 Buharî, "Maraz", 19.
449 Buharî, "Cenaiz", 2; Müslim, "Selam", 3.

فَلَمْ تَعُدْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِى عِنْدَهُ يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَطْعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِى. قَالَ يَا رَبِّ وَكَيْفَ أُطْعِمُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ. قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ اسْتَطْعَمَكَ عَبْدِى فُلاَنٌ فَلَمْ تُطْعِمْهُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ أَطْعَمْتَهُ لَوَجَدْتَ ذٰلِكَ عِنْدِى يَا ابْنَ آدَمَ اسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِى. قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَسْقِيكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ قَالَ اسْتَسْقَاكَ عَبْدِى فُلاَنٌ فَلَمْ تَسْقِهِ أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَقَيْتَهُ وَجَدْتَ ذٰلِكَ عِنْدِى

“Allah Teâlâ kıyamet gününde şöyle buyuracak:

–Ey Ademoğlu, hastalandım da beni ziyaret etmedin,

Kul:

–(Aman ya Rabbi) Ben seni nasıl ziyaret edebilirdim ki, sen âlemlerin Rabbisin, diyecek. Allah Teâlâ:

–Filân kulum hastalandı da sen onu ziyaret etmedin. Onu ziyaret etseydin beni onun yanında bulurdun, buyurur.

–Ey Ademoğlu, acıktım da beni doyurmadın, buyuracak. Ademoğlu, diyecek ki:

–(Aman Allah'ım) Ben seni nasıl doyurabilirdim ki, sen âlemlerin Rabbisin. Allah Teâlâ:

–Bilesin ki, kulum senden yiyecek istedi de vermedin. Eğer ona yiyecek vereydin onu benim yanımda bulurdun, buyuracak.

–Ey kulum, senden su istedim de vermedin.

–(Aman ya Rabbim) Sana nasıl verebilirdim ki, sen âlemlerin Rabbisin. Allah Teâlâ buyuracak ki:

–Filân kulum senden su istedi de vermedin: Bilesin ki, eğer ona verseydin onu yanımda bulurdun.”[450]

---

450 Müslim, “Birr”, 13.

Peygamberimiz hastaları ziyaret eder, onların hatırını sorar ve şifa bulmaları için dua ederdi. Hatta bu konuda ayırım yapmaz müslüman olmayanları da ziyaret ederdi.

Enes (ra.) şöyle demiştir:

"Bir Yahudi çocuğu Peygamberimizin hizmetinde bulunuyordu. Günün birinde hastalandı. Peygamberimiz onu ziyaret edip başucunda oturdu. Çocuğa:

–Müslüman ol, dedi. Çocuk babasına baktı. Babası:

–Ebûl-Kâsım'a itaat et, dedi. Çocuk da müslüman oldu. Bundan memnun kalan Peygamberimiz:

–Bu genci cehennemden kurtaran Allah'a hamdolsun, diyerek çocuğun yanından ayrıldı.[451]

Peygamberimiz buyuruyor:

مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ. قِيلَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا خُرْفَةُ الْجَنَّةِ قَالَ جَنَاهَا

"Bir müslüman, hasta bir müslüman kardeşini ziyaret ettiğinde ziyaretinden dönünceye kadar geçen vakti, cennet hurfesi toplamakla geçirir" buyurdu. Sordular:

–Ey Allah'ın Resûlü, cennet hurfesi nedir? Peygamberimiz:

–Zamanı geldiğinde ağaçtan toplanan hurmadır, buyurdu.[452]

Hasta ziyaret edildiğinde Allah'tan şifa, sıhhat ve âfiyet dilemek, sabır ve tahammül tavsiye etmek, iyi gördüğünü, iyileşeceğini ve hastalığının günahına keffaret olacağını söylemek, hasta israr etmedikçe yanında çok kalmamak ziyaretin adâbındandır.

2. Cenazeyi İzlemek

Cenazeyi izlemek demek, namazı kılındıktan sonra mezara götürülür-

451 Buhârî, "Maraz", 11.
452 Müslim, "Birr", 13.

ken arkasından yürümek demektir. Onu bu ebedi yolculuğunda yalnız bırakmamak ve mezara kadar da olsa ona arkadaşlık yapmaktır. Onunla birlikte mezara gidecek olan, yaptıkları ve öğrendikleridir. Peygamberimiz ne güzel buyurmuş:

يَتْبَعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ فَيَرْجِعُ اِثْنَانِ وَيَبْقَى وَاحِدٌ يَتْبَعُهُ اَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ فَيَرْجِعُ اَهْلُهُ وَمَالُهُ وَيَبْقَى عَمَلُهُ

"Ölüyü (mezara giderken) üç şey takip eder. Bunlardan ikisi geri döner, biri kalır. Onu ailesi (dost ve yakınları) malı ve yaptıkları takip eder; ailesi ile (dostları ve yakınları) ve malı geri döner, yaptıkları kalır."[453]

Cenazeyi takip etme görevi ile birlikte diğer görevlerimizi de hatırlatmakta yarar vardır.

Hastada ölüm belirtileri görüldüğünde, eğer zorluk yoksa hasta kıbleye karşı sağ yanı üzere çevirilir. Ayakları Kıbleye doğru ve başı biraz yükseltilerek arkası üstüne de yatırılabilir.

Söyleyeni anlayabilecek durumda olan hastaya başucunda bulunanlardan birisi aralıklarla kelime-i tevhidi telkin eder, yani "Lâilâhe İllallah Muhammedü'r-Resûlullah" der. Sadece kendisi söyler, hastaya "sen de söyle" demez. Asıl telkin budur. Çünkü Peygamberimiz:

لَقِّنُوا مَوْتَاكُمْ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ اللّٰهُ

"Ölülerinize Lâilâhe İllallah sözünü telkin ediniz" buyurmuştur.[454]

İmam Nevevî ve (H.354) İbn Hibban (H.631-676) ve hadis-i şerifte ki, "Ölülerinize" demek, "ölmek üzere olan hastalarınıza" demektir demişlerdir. İslâm âlimleri bu hadisi şerife dayanarak ölmek üzere olan hastaya bu telkinin yapılmasında ittifak halindedirler.[455] Bu telkin ile onun son sözünün kelime-i tevhid olmasını ve Peygamberimizin müjdesine ermesini sağlamaktır. Çünkü Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

453 Müslim, "Zühd", 1.
454 Müslim, "Cenâiz", 1; Ebû Dâvud, "Cenaiz", 20; Tirmizî, "Cenaiz", 7.
455 Şevkânî, *Neylü'l-Evtar, IV*, 23, 25.

مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ

"Son sözü "Lâilâhe İllallah" olan kimse cennete girer."[456]

Ölüm olayı vuku bulunca gözleri kapanır, çenesi bağlanır, üzerine boylu boyunca bir örtü çekilir ve bundan sonra yapılacak işlere başlanır.

Ümmü Seleme (ra.) şöyle demiştir: Peygamberimiz vefat eden Ebû Seleme (ra.) nin yanına girdi. Ebû Seleme'nin gözleri açık kalmıştı. Peygamberimiz gözlerini kapadı, sonra:

إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ. فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ فَقَالَ لَا تَدْعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ إِلَّا بِخَيْرٍ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يُؤَمِّنُونَ عَلَى مَا تَقُولُونَ. ثُمَّ قَالَ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِأَبِي سَلَمَةَ وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّينَ وَاخْلُفْهُ فِي عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِينَ وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ وَافْسَحْ لَهُ فِي قَبْرِهِ. وَنَوِّرْ لَهُ فِيهِ

"Şüphesiz ruh alındığı zaman göz onun arkasından baka kalır" buyurdu. Ailesinden bazıları çığlık attılar. Bunun üzerine Peygamberimiz:

"Kendinize ancak hayır dua edin. Çünkü melekler söylediklerinize âmin derler" buyurdu, sonra da şu duayı yaptı:

"Allahım, Ebû Seleme'yi affet, derecesini hidâyete erenlere yükselt, arkasında kalanlarını sen koru. Bizi de onu da bağışla. Ey Âlemlerin Rabbi, bu ölünün kabrini genişlet ve kendisine orada bir ışık yarat."[457]

Ölüm haberini duyanlar hemen Allah'a sığınırlar, yani "İnna lillâh ve İnna İleyhi râciûn –Biz Allah'ın kullarıyız ve O'na döneceğiz" derler.

Nitekim Allah Teâlâ bunu bize şöyle öğretiyor:

اَلَّذِينَ اِذَآ اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌۙ قَالُوٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُونَۜ.

456 Ebû Dâvud, "Cenâiz", 20.
457 Müslim, "Cenâiz", 4; Ebû Dâvud, "Cenâiz", 19; İbn Mâce, "Cenâiz", 6.

"O sabredenler kendilerine bir belâ geldiği zaman "Biz Allah'ın kullarıyız ve O'na döneceğiz" derler."[458]

Peygamberimiz de şöyle buyuruyor:

مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اَللّٰهُمَّ أْجُرْنِى فِى مُصِيبَتِى وَأَخْلِفْ لِى خَيْرًا مِنْهَا إِلاَّ أَجَرَهُ اللّٰهُ فِى مُصِيبَتِهِ وَأَخْلَفَ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا

"Bir musibet ve felâketle karşılaşan ve "Biz Allah'ın kullarıyız ve O'na döneceğiz. Allah'ım musıbetim içinde bana ecir ver, kaybettiğimden daha hayırlısını ihsan buyur" diyen hiçbir kul yoktur ki, Allah ona musibeti karşılığında ecir vermesin ve kaybettiğinin yerine daha iyisini lutfetmiş olmasın.[459]

Yakınlarını ve sevdiklerini kaybeden insanlar elbette üzülür ve ağlarlar. Bu tabiidir. Dinimiz bunu yasaklamamıştır. Esasen bu insanın elinde de değildir. Dinimizin yasakladığı aşırılıktır; bağırıp çağırmak, saçı ve başı yolmaktır. Nitekim Peygamberimiz:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ

"Her kim ölüleri için avucunu, yanaklarını, yüzünü döver, yakalarını yırtar ve cahiliyet âdeti üzere feryâd-ü figan eylerse bizden değildir, bizim adetimizin dışındadır."[460] buyurmuştur.

Enes (ra.) anlatıyor: Peygamberimiz oğlu İbrahim'in yanına girdi. İbrahim ruhunu teslim ediyordu. Peygamberimizin gözleri yaşardı. Abdurrahman b. Avf:

–Ey Allah'ın Resûlü, sen de mi ağlıyorsun?, deyince o alemlere rahmet olan Peygamberimiz:

–Ey İbn Avf, bu gördüğün şefkat belirtisidir, dedi ve devamla: "Göz

458 Bakara, 2/156.
459 Müslim, "Cenâiz", 2.
460 Buhârî, "Cenâiz", 39; Müslim, "İman", 44.

yaşarır, kalb üzülür. Biz ancak Rabbimizin razı olacağı sözleri söyleriz. Ey İbrahim, biz senin aramızdan ayrılmanla kederliyiz" buyurdu.[461]

Üsâme b. Zeyd anlatıyor: Peygamberimize kızının ölüm halinde bulunan oğlunu getirdiler. Peygamberimizin gözleri yaşardı. Bunun üzerine Sa'd b. Ubâde:

–Ey Allah'ın Resûlü bu nedir? dedi. Peygamberimiz:

–Bu rahmettir. Allah onu sevdiği kullarının kalbine koymuştur. Allah ancak yumuşak kalbli kullarına merhamet eder buyurdu ve üzülmenin, ağlamanın tabii olduğunu söyledi.[462]

Ölünün yüzünün açılarak öpülmesinde bir sakınca yoktur. Hz. Aişe (ra.) diyor ki: Peygamberimiz, Osman İbn Maz'ûn (ra.) un cenazesinin üzerine kapanarak onu öptü ve ağladı. Hatta gözyaşları mübarek yanakları üzerine aktı.[463]

Hz. Ebû Bekir de Peygamberimizin mübarek nâşını öpmüştür. Hz. Aişe anlatıyor:

"Peygamberimiz irtihal ettiği zaman Ebû Bekir (ra.) Sünüh Mahallesindeki evinde idi. Ata binip mescide geldi. Atından inip mescide girdiğinde kimseye bir şey söylemeden doğruca benim odama girdi. Hemen Peygamberimize yaklaştı. Peygamberimizin mübarek yüzü bir bürde-i yemanî ile örtülü idi. Yüzünden örtüyü kaldırdı, sonra üzerine kapandı ve iki gözü arasını saygı ile öptü ve ağlamaya başladı. Daha sonra da; "Ey Allah'ın Peygamberi, babam anam sana feda olsun. Allah Teâlâ sana bu ölüm şiddetinden başka ikinci bir keder vermeyecektir. Muhakkak olan bu ölüm geçidini ise atlatmış bulunuyorsun" diye yas tuttu.[464]

Değerli Müminler!

Bundan sonra ölü yıkanır. Kefenlenir ve namazı kılınır. Ölü yıkanıp kefenlendikten sonra varsa borçları ödenir. Peygamberimiz buyuruyor:

نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يُقْضَى عَنْهُ

461 Buhârî, "Cenâiz", 44.
462 Buhârî, "Cenâiz", 33; Müslim, "Cenâiz", 6.
463 Tirmizî, "Cenâiz",14; Ebû Dâvud, "Cenâiz", 36; İbn Mâce, "Cenâiz", 7.
464 Buhârî, "Cenâiz", 3.

"Müminin ruhu, borcu ödeninceye kadar ona bağlı kalır."[465] Böylece borçtan kurtulmuş olarak ahirete intikali sağlanmış olur.

Namazı kılındıktan sonra defnedilmek üzere mezara götürülür. Bu da müslümanlar üzerinde ölünün son bir hakkıdır. Peygamberimiz buyuruyor:

مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِيرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَ حَتَّى تُدْفَنَ كَانَ لَهُ قِيرَاطَانِ. قِيلَ وَمَا الْقِيرَاطَانِ قَالَ مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ

"Bir kimse faziletine inanarak, Allah'ın sevabını umarak müslümanın cenazesini izler ve namazı kılınıp defnedilinceye kadar beklerse her biri Uhut dağı kadar olan iki kırat sevapla döner. Bir kimse cenazenin namazını kılıp defnolunmazdan evvel ayrılırsa bir kırat sevapla döner."[466]

Hadiste geçen iki kırat, bir kırat sevap, çokluktan kinayedir. Yalnız namazını kılıp ayrılan kimsenin alacağı sevap, namazını kıldıktan sonra ayrılmayıp mezara konuncaya kadar bekleyen kimsenin alacağı sevabın yarısıdır.

Cenaze defnedildikten sonra mezar başında bulunanlar ölüye dua ederler. Peygamberimiz öyle yapar, bize de böyle yapmamızı öğütlerdi. Osman İbn Affan (ra.) anlatıyor: Peygamberimiz ölü defnedildikten sonra onun başında durup;

اسْتَغْفِرُوا لأَخِيكُمْ وَسَلُوا لَهُ التَّثْبِيتَ فَإِنَّهُ الآنَ يُسْأَلُ

"Kardeşiniz için istiğfar ediniz. Zira o, bu anda sorgulanmaktadır."[467] buyurmuştur.

Bugün cenaze defnedildikten sonra mezar başında yapmakta olduğumuz bazı işler vardır ki bunların dinimizin emri olup olmadığı hep tartışılmıştır. Bunlar, ölüye karşı görevlerimiz cümlesinden olmamakla beraber, bunlara da temas etmek bilgi bakımından yararlı olacaktır. Yoksa yerleşmiş bir geleneğin kaldırılması hemen hemen mümkün değildir.

---

465 Buhârî, "Cenâiz", 76; İbn Mâce, "Sadakât", 12.
466 Buhârî, "Cenâiz", 59.
467 Ebû Dâvud, "Cenâiz", 72.

Mezar başında Yasin Sûresini okumak ve dua etmek, bu işlerden birisidir.

Ölü defnedildikten sonra mezar başında dua etmenin Peygamberimiz tarafından tavsiye edildiği ve bizzat kendilerinin de dua ettiği az önce ifade edilmişti. Ancak Peygamberimizin mezar başında Yasin-i Şerif ve diğer sûrelerden her hangi birini okuduğuna dair güvenilir bir rivayet bulunmamaktadır. Ölülere Yasin sûresinin okunması ile ilgili Makil b. Yesar'ın rivâyet ettiği bir hadisi şerif vardır. Bu hadis-i şerifte şöyle buyurulur:

يٰسۤ قَلْبُ الْقُرْآنِ، لَا يَقْرَؤُهَا رَجُلٌ يُرِيدُ اللّٰهَ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ وَاقْرَءُوهَا عَلَى مَوْتَاكُمْ

"Yasin Kur'an'ın kalbidir. Allah'ı ve ahiret gününü niyetine alarak hiçbir kimse onu okumaz ki bağışlanmasın. Onu ölülerinize okuyun."[468]

Dârekutnî (306-385) bu hadisin isnadının zayıf ve metninin meçhul olduğunu ve bu konuda sahih bir hadis bulunmadığını söylemiştir. İmam A'zam Ebû Hanife de bu görüşte olduğu için mezar başında Kur'an okumanın mekruh olduğu görüşündedir. İbn Hibban da sahihinde hadisteki, "Ölüleriniz" demek, "Ölmek üzere olanlarınız" demektir, demiş ve Yasin'in ölümden sonra değil, ölmeden önce hastaya okunması görüşünü belirtmiştir. İbn Hibban'ın Ebûd-Derda ve Ebû Zer'den rivâyet ettikleri bir hadiste Peygamberimiz:

مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيُقْرَأُ عِنْدَهُ يٰسۤ اِلَّا هَوَّنَ اللّٰهُ عَلَيْهِ

"Ölmek üzere olan her hangi bir kimsenin yanında Yasin okunacak olursa Allah ona kolaylık verir."[469] buyurmuştur.

Bu konu, başkasının yaptığı ibadetin ve hayrın ölüye ulaşıp ulaşmaması ile ilgilidir. Bir insanın ölüleri için yapacağı dua ve hayırdan onların yararlanacağını ifade eden âyet ve hadisler vardır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

"Onlardan sonra gelenler derler ki: Ey Rabbimiz, bizi ve bizden önce inanan kardeşlerimizi bağışla..."[470] buyurulmuştur.

---

468 Ebû Dâvud, "Cenâiz", 24; İbn Mâce, "Cenâiz", 4.
469 *Şevkânî, Neylü'l-Evtâr, IV*, 25; *el-İhtiyar, II*, 179.
470 Haşr, 59/10.

Az önce de ifade ettik. Peygamberimiz katıldığı bir cenazede: "Kardeşiniz için Allah'tan mağfiret dileyin. Zira o, şu anda sorgulanmaktadır." buyurmuş, ölüye dua edilmesini önermiştir.

Yine Peygamberimiz:

اِذَا مَاتَ الاِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ اِلاَّ مِنْ ثَلاَثَةٍ اِلاَّ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ اَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ اَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

"İnsan öldüğü vakit ameli kesilir. Yalnız üç şeyden: Devam eden sadakadan, faydalanılan ilimden ve kendisine dua eden iyi evlâttan kesilmez (amel defterine sevap yazılır.)"[471] buyurmuştur.

Bir adam Peygamberimize gelerek:

–Ey Allah'ın elçisi, annem ansızın öldü, vasiyyet de etmedi. Sanıyorum konuşmuş olsa fakirlere sadaka verirdi. Acaba onun için ben sadaka versem ona ecir olur mu? demiş, Peygamberimiz:

–Evet, olur, buyurmuş.[472]

Bunun bir başka canlı delili de cenaze namazıdır, bu namazda ölüye yaptığımız duadır.

İşte bu âyet ve hadisler çok açık bir şekilde insanların ölüleri için yapacakları dua, hayır ve iyilikten onların yararlanacağını ifade etmektedir. Ve yine İslâm alimleri, insanın yaptığı ibadetin sevabını bir ölüye bağışlayabileceğini söylemişlerdir.

Ancak bir ücret karşılığı olmayan, Allah rızası için okunan Kur'an'dan ölü yararlanır. Ücret karşılığı okunan Kur'an ibadet olmayacağı için bundan ölüye de bir fayda olmaz.

Cenaze defnedildikten sonra yapılmakta olan telkin az önce ifade ettiğimiz gibi Peygamberimiz, kabirde bir süre kalmış ve orada bulunanlara ölüye dua etmelerini tavsiye etmiş, kendileri de dua etmiştir. Bugün yapmakta olduğumuz telkini Peygamberimizin yaptığına veya yapılmasını tavsiye ettiğine dair sahih bir hadis yoktur. "Ölülerinize Lâilâhe İllallah" sözünü telkin

471 Müslim, "Vesaya", 3; Ebû Dâvud, "Vesaya", 13.
472 Müslim, "Vesaya", 2.

edin. Mealindeki hadis-i şerifin hakikat manası üzerinde olduğunu söyleyenler olmakla beraber, alimlerin çoğunluğu buradaki "Ölüleriniz" demek "Ölmek üzere olan hastalarınız" demek olduğu görüşündedirler. Buna göre bu telkin öldükten sonra değil, ölmeden önce yapılması gereken telkindir ki, son sözünün bu olmasını sağlamak içindir.

Hanbeli mezhebinin İmamı olan Ahmet b. Hanbel (H.164-241)'e, cenaze defnedildikten sonra yapılan telkini sorduklarında şöyle demiştir: "Ebû'l-Muğîre vefat edince Şamlılar ona böyle telkin verdiler. Başka hiç kimsenin böyle yaptığını görmedim."[473]

Hanefilerin meşhûr fıkıh kitabı olan "Dürril-Muhtar"ın metninde: "Ölü defnedildikten sonra telkin yapılmaz" deniliyor.[474] Fakat Hanefilerin çoğuna göre ne yapın denir, ne de yapmayın. Çünkü yapılmasında bir zarar yoktur. Şafiîler müstehap olduğunu, Malikî ve Hanbeliler de mekruh olduğunu söylemişlerdir.

Bu farklı görüşler, konu hakkında sahih bir hadis olmadığından ve telkin ile ilgili hadisin farklı yorumlanmasındandır.

Ölen kimsenin aile fertleri taziye edilir, sabır dilenir ve Cenab-ı Hakkın ölüyü bağışlaması için dua edilir. Bu da müstehaptır. Taziye cenaze defnedildikten sonra yapılır. Üç günden sonra taziyede bulunulmaz. Çünkü bu ölü yakınlarının üzüntüsünü yeniler. Ancak orada olmayanlar, geç duyanlar üç günden sonra da taziye edebilirler.

Peygamberimiz buyuruyor:

مَنْ عَزَّى مُصَابًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ

"Başına felâket gelen kimseye taziyede bulunana musibet sahibinin sevabı kadar sevap verilir."[475]

Ölü çıkan ev halkına akraba ve komşuların yemek vermesi müstehaptır. Peygamberimiz Hz. Cafer şehit olunca:

اصْنَعُوا لِآلِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ أَتَاهُمْ أَمْرٌ شَغَلَهُمْ

473 Şevkânî, *Neylü'l-Evtar, IV*, 102.
474 İbn Abidîn, *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar, I*, 797.
475 İbn Mâce, "Cenâiz", 56; Tirmizî, "Cenâiz", 71.

"Cafer ailesine yemek yapın. Çünkü onların başına büyük bir iş geldi."[476] buyurdu.

Fakat cenaze evinin yemek, helva hazırlayıp başkalarına ikram etmesi mekruhtur. Çünkü ziyafet vermek sevinçli zamanlarda meşrûdur.

Böylece değerli müminler, aramızdan ayrılarak ahirete yolcu ettiğimiz din kardeşimize karşı görevlerimiz özetle bunlardır.

Ömrü olanlarımıza Cenabı Hak'tan sağlıklı yaşama nasip etmesini, vefat eden kardeşlerimize de rahmet etmesini niyaz ediyorum. Âmin.

476 Ebû Dâvud, "Cenâiz", 30.